

OSMANLI'DA MÜZİKLE TEDAVİ: EDİRNE SULTAN II. BAYEZİD DARÜŞŞİFASI

Talya Morgul[✉]

¹ Tarih Öğrencisi, Lise;

Article History

Submitted: Ağustos 2025

Accepted: 28 Ağustos 2025

Published: ONAYLANDI

Abstract

Müziğin insan vücudu üzerindeki çok yönlü etkileri, ruh, zihin ve beden sağlığı üzerinde olumlu bir etkiye sahiptir. Genel olarak, kan akış hızını ve dopamin salgılamasını artırarak, stres seviyesini azaltma gibi merkezi sinir sistemi üzerinde olumlu etkiler yapabilir. Düşünme, öğrenme, konuşma, beden kontrolü, hafıza ile ilgili merkezler geliştirebilir ve alzheimer gibi hastalıkların tedavisinde kullanılabilir. Anadolu'nun jeopolitik konumu, tarihi medeniyet izlerine ev sahipliği yapmasına neden olmuştur ve böylelikle Osmanlı Devleti'nin geniş sınırları içinde farklı kültürlerin etkileşimi, makam kavramının ortaya çıkmasına katkıda bulunmuştur. Bu makamların farklı hastalıkların tedavisinde kullanıldığına inanılmıştır. Makam ise müzikte belirli bir dizgiyi, melodiye ve duygusal ifadeyi ifade eden bir yapıdır. Osmanlı İmparatorluğu'nda müzik, sanatsal bir ifade biçimi olmanın ötesinde tıp alanında da önemli bir rol oynamıştır. Müzik, ruhsal ve fiziksel sağlık üzerinde derin etkileri olduğuna inanılmış ve tıp alanında şifa gücü olarak kullanılmıştır. Edirne Sultan II. Bayezid Darüşşifası, müzikle tedaviyi uygulayan ve günümüze kadar gelmiş 4 önemli darüşşifalardan biridir. Mekanın mimarisi, müzikle tedavinin önemli bir unsuru olmuştur. Darüşşifada, müzik ve makamların yanı sıra yemekler, su sesi ve güzel kokular da tedavide kullanılmıştır. Makam örneği olarak ırak makamı gösterilebilir. Ateşli hastalıklara, akıl hastalıklarına, çarpıntıya ve ödeme iyi gelirken İsfahan makamı, zekâ, akıl, bellek ve düşünme gücünü artırır. Bu makamların farklılıkları da farklı hastalıkların tedavisini sağlamıştır. Günümüzde, müzik terapisi birçok ülkede tıbbi tedavi süreçlerinde kullanılmakta ve çeşitli klinik alanlarda etkili sonuçlar elde edilmektedir. Müzik terapisi, nöroloji, kardiyooloji, onkoloji, psikiyatri gibi alanlarda, özel ihtiyaçları olan bireylerin tedavisinde ve çocuklarda olumlu gelişim sağlamak amacıyla yaygın olarak kullanılmaktadır. Bu araştırma, geçmişten günümüze müzikle tedavinin tıbbi rolünü inceleyerek, Osmanlı tıp geleneğinin ve müzik terapisinin önemini vurgulamayı amaçlamaktadır. Edirne Sultan II. Bayezid Darüşşifası örneği, Müzik terapisinin tıbbi rolünü günümüz tıp pratiği ve terapi yöntemleriyle karşılaştırarak, terapi alanlarına olan etkilerini ve mirasını inceleyerek, Osmanlı tıp geleneğinin ve müzik terapisinin geçmişteki önemini değil, aynı zamanda günümüz tıp dünyasındaki yeri ve etkilerini vurgulayarak, tarihsel ve kültürel açıdan önemini anlatmayı amaçlamaktayız. Bu kapsamda görsel örnekler, doldurulan formlar, müze ziyareti, sanatsal etkinliklere katılım ve saha çalışmaları gibi çeşitli yöntemler kullanılmıştır.

Keywords:

Tıp; Sağlık; Darüşşifa; Edirne; Ruh Sağlığı; Tedavi; Müzik; Su; Terapi

1. Giriş

1.1. Müziğin Beyin ve Vücuda Etkisi

Daniel Abrams, Stanford Üniversitesi Tıp Fakültesi doktora sonra araştırmacısı, "Müzik zevklerimiz farklılıklarına rağmen, beynin müziği deneyimlemesi çok tutarlı bir şekilde gerçekleşmektedir." diyor. Müziğin beyn-

imize etkisi hakkında. Müziğin hayatımızı etkilemeye başladığı ilk an, anne karnındaki fetüsün 17'inci ve 19'uncu haftalarında sesleri işitmeye başladığı andır. Daha anne karnındayken bile seslerin önemi ortaya çıkmaktadır. Müzik dinlemeye başladığımızda ise beynimizin etkilenen bölümleri, beynin tamamıdır aslında. Dolayısıyla da müziğin algılanması beynin sadece tek bir bölgesinin değil farklı böl-

* Karşılık Yazar:

Talya Morgul, Tarih Öğrencisi, Lise, talyamorgul@hotmail.com

© 2025 Copyright by the Yazarlar.

Licensed as an open access article using a CC BY 4.0 license.

gelerinin birlikte çalışması ile beraber ortaya çıkmaktadır. Ses ilk olarak işitsel kortekse ulaşır ve burada perde, tını, süreklilik gibi müziğin temel unsurları ayrıştırılır. İşitsel korteks de müziğin temel unsurlara ayrıştırılması için beyincik (vücudumuzun denge bölgesi olarak bilinen ve iç kulakla bağlantılı bölgesi) yani diğer adı olan serebellum ile birlikte çalışır. Arka beyinde bulunan beyincik, amigdala (beynin duygu merkezi) ve ön frontal lobla da bağlantılıdır. Müzik, insanların duygusal ve zihinsel refahını etkileyen güçlü bir uyarıcı olarak kabul edilir. Örneğin bilimsel araştırmalar, müziğin beyin üzerindeki etkilerini incelemekte ve bu etkilerin dopamin salınımı ile anksiyete ve stres üzerindeki olası etkilerini gözler önüne sermektedir. Dopamin, ödül ve zevk duygularından sorumlu olan bir neurotransmitter (sinir ileticisi) maddesidir. Müzik dinlemenin beyinde dopamin seviyelerini arttırdığına dair kanıtlar mevcuttur. Yürütülen çalışmalar, müzik dinlemenin özellikle bireylerin sevdikleri parçaları dinlemesiyle dopamin seviyelerinde belirgin bir artış gösterdiğini ortaya koymuştur. Bu artış, insanları olumlu duygularla motive ederek ruh halini iyileştirebilir. Müziğin anksiyete ve stres üzerinde olumlu etkileri olduğuna dair kanıtlar da bulunmaktadır. Özellikle belirli türlerdeki müziklerin, örneğin klasik müzik veya doğa sesleri gibi, stres hormonu kortizol seviyelerini azaltabileceği ve rahatlama tepkilerini tetikleyebileceği gözlemlenmiştir. Bu konuda yapılan araştırmalardan bir örnek, beyin taramaları kullanılarak müziğin stresle ilişkili beyin bölgelerini etkileyebileceğini göstermiştir. Bu çalışmalar, müziğin anksiyete ve stresle mücadelede bir destek olabileceğini önermektedir. Örneğin, McGill Üniversitesi tarafından gerçekleştirilen bir çalışmada, müzik dinlemenin beyindeki dopamin seviyelerini arttırdığı belirlenmiştir. Bu çalışmada, katılımcılara kişisel tercih ettikleri müzikler dinletilmiş ve beyin taramaları ile bu süreçteki dopamin salınımı izlenmiştir. Sonuçlar, müzik dinlemenin dopamin seviyelerinde belirgin bir artışa neden olduğunu göstermiştir. Müzik dinlemenin beyin üzerindeki bu etkileri, duygusal ve zihinsel sağlık açısından önemli bir potansiyele sahiptir. Ancak, bireyler arasında bu etkilerin farklılık gösterebileceğini ve herkesin deneyimlerinin kişisel olduğunu belirtmek önemlidir. Müziğin diğer bir etkisi ise insan belleği, hafızası üzerindeki etkisidir. Özellikle Alzheimer gibi nörolojik rahatsızlıkların etkilerini hafifletmede potansiyel bir destek sağlayabileceği yönünde araştırmalar bulunmaktadır. Müzik, hatırlama süreçleri üzerinde önemli bir etkiye sahip olabilir. Özellikle duygusal anlam yüklenmiş veya kişisel anılarla ilişkilendirilmiş müzik parçaları, geçmiş deneyimleri canlandırma ve hatırlama süreçlerini tetikleme potansiyeline sahiptir. Bu durum, müziğin bellek

üzerindeki etkilerini vurgulayan önemli bir noktadır. Alzheimer hastaları üzerinde yapılan çalışmalar, müziğin bu hastalığın etkilerini hafifletmede olumlu bir rol oynayabileceğini göstermektedir. Alzheimer hastaları, tanıdık ve önceki deneyimleri ile bağlantılı olan müzik parçalarını duyduklarında, hatırlama yetilerinde artış ve duygusal bağlantılarında güçlenme göstermişlerdir. The Journal of Alzheimer's Disease'de 2 yayınlanan bir araştırma, müziğin Alzheimer hastalarının belleği üzerindeki etkilerini incelemiştir. Araştırmada, Alzheimer teşhisi konmuş bireylere, kişisel anlamaları olan ve tanıdık gelen şarkılar dinletilmiştir. Bu süreçte beyin taramaları gerçekleştirilmiş ve katılımcıların beyin aktivasyonları izlenmiştir. Araştırmanın sonuçları, müziğin Alzheimer hastalarının belleğini etkileyebileceğini ve beyin aktivasyonunu artırarak duygusal bağlantıları canlandırdığını göstermiştir. Özellikle kişisel anlam taşıyan müzik parçaları, katılımcıların geçmiş anılarını canlandırmalarına ve duygusal bağlarına teşvik etmiştir. Bu deney, müziğin Alzheimer gibi nörolojik rahatsızlıklarda bellek üzerindeki olumlu etkilere sahip olabileceğini öne sürmektedir. Müziğin hatırlama süreçleri ve bellek üzerindeki etkileri, bu tür rahatsızlıkların etkilerini hafifletmede veya destekleyici bir rol oynamada potansiyel bir yöntem olarak görülmektedir. Bu tür araştırmalar, müziğin bellek üzerindeki etkilerini anlamamıza ve nörolojik rahatsızlıkların etkilerini hafifletmede alternatif bir destek sağlama yolunda ilerlememize yardımcı olmaktadır. Daha sonra müzik terapisi, akıl ve ruh sağlığı hastanelerinde giderek daha fazla kullanılan bir yöntem olmaya başlamıştır. Bu terapi şekli, müziğin ruhsal sağlık üzerindeki olumlu etkilerini değerlendirerek, ruhsal hastalıkların tedavisine katkı sağlayabilecek bir yaklaşımı içerir. Bilimsel araştırmalar, müzik terapisinin ruhsal sağlık sorunları olan bireylerin tedavisinde olumlu etkilere sahip olduğunu göstermektedir. Depresyon, anksiyete, travma sonrası stres bozukluğu gibi rahatsızlıklarda müzik terapisi, semptomların hafiflemesi ve ruhsal iyileşme sürecine katkı sağlama potansiyeline sahiptir. Müzik terapisinin duygusal ve zihinsel refahı artırdığı, stresi azalttığı ve duygusal ifadeleri teşvik ettiği gözlemlenmiştir. Akıl ve ruh sağlığı hastanelerinde müzik terapisi, bireylerin duygusal ifadelerini ve iletişim becerilerini geliştirmeye yönelik olarak kullanılır. Grup terapisi ya da bireysel seanslar şeklinde uygulanan bu terapi, müzik aracılığıyla duygusal ifadeyi teşvik eder ve psikolojik destek sağlar. Bireylerin duygusal iyileşme süreçlerine katkıda bulunabilir ve stresle başa çıkmalarına yardımcı olabilir. The Arts in Psychotherapy dergisinde yayınlanan bir araştırma, müzik terapisinin depresyon semptomları üzerindeki etkilerini incelemiştir. Depresyon tanısı konmuş bireylere düzenli müzik terapisi

seansları uygulanmış ve semptomlar üzerindeki değişiklikler izlenmiştir. Katılımcılar, müzik terapisi sonucunda depresyon semptomlarında belirgin bir azalma yaşamış ve duygusal iyileşme göstermişlerdir. Sonuç olarak, müziğin insan vücudu üzerindeki etkileri çok çeşitlidir ve bu etkilerin ruh, zihin ve beden sağlığı üzerinde olumlu bir etkisi olduğu görülmektedir. Genel olarak müzik kan akışı hızını hızlandırabilir, merkezi sinir sisteminde bulunan beyin kabuğunda yer alan düşünme, öğrenme, konuşma, beden kontrolü ile ilgili merkezler, geliştirebilir. Bireyi dinlendirip canlandırır, sakinleştirir ve olumlu duygular yaratabilir. Ancak, bireyler arasında deneyimler farklılık gösterebilir ve bu etkiler kişisel algılara bağlı olarak değişebilir. Bu alanda yapılan ileri çalışmalar, müziğin insan sağlığı üzerindeki derin etkilerini daha iyi anlamamıza ve sağlık alanında kullanımını daha etkili hale getirmemize yardımcı olacaktır.

1.2. Osmanlı Devletinde Müzik, Makam Kavramı ve Tıp ile İlişkisi

Osmanlı müziği, halk müzisyenlerinin ya da Osmanlı Saray müzisyenlerinin dini, klasik, askeri türden ürettiği ve toplumun neredeyse her kesiminde kullanılmış geleneksel bir sanattır. Temelinde tek kişinin ozan tarzına uygun, usullü veya usulsüz ama mutlaka bir makama bağlı olarak çalındığı ve söylendiği, müziğin sadece ritim ve melodi unsurlarını kullanıp insan sesine ağırlık verildiği ve nesilden nesile aktarılan bir ifade müziğidir. Yani Osmanlı müziğinin öğretim yöntemi uzun yıllar boyunca hoca talebe çalışması, birçok kez tekrarlanan ve hafızaya alınan eserlerin sonraki kuşaklara aktarılması şeklindeydi. Osmanlı Devleti'nde sarayın devleti yalnız askeri ve mülki olarak değil aynı zamanda fikir ve sanat hayatı açısından da etkileyen bir araç oluşu Osmanlılarda çok köklü bir gelenektir. Saray, ülkenin ileri fikirli ve sanat adamlarını toplayan, eğiten ve yetiştiren olmuştur. Sarayın dışında mehterhane, mevlevihane, enderun ve özel meşkhanelerde de eğitimler verilmiştir. Osmanlı İmparatorluğu'nda başkent İstanbul, dönemin önde gelen besteciler ve sanatçıların toplandığı bir merkez haline gelmesi Osmanlı'nın kültürel gelişimi sağlanarak eserler verilmeye devam edilmesini sağlamıştır. Osmanlı müziği gelişmiş, zenginleşmiş ve etkisini hala gösteren bir sanat olmuştur. Hala önemli bir jeopolitik konumda olan Anadolu, bu özelliği sayesinde insanlık tarihinin en eski medeniyet izlerine bu bölgede rastlanmaktadır. Osmanlı Devleti de çok büyük bir coğrafya üzerinde topraklara ve sınırlara sahip olmuştur, bu geniş sınırlar içerisinde her dil, ırk, din ve mezhepten toplumlar ve insanlar birlikte yaşamışlardır. Bu durum da

kültürel etkileşimi oluşturmaktadır. Osmanlı güzel sanatlarında ve özellikle müzikte gelişmeye ve zengin müzik eserleri ortaya çıkarırken bu etnik topluluklarla yakın bir ilişki ve bir etkileşim sağlamıştır. Osmanlı'nın müzik kültürünün zaman içinde gelişmesi kültürel etkileşim içinde olan toplumların kendine ait kültürel müzikleri olmasına rağmen kendi müziksel karakteristik özellikler zayıflayarak yerini türk müziğinin makamları almaya başlamıştır. Bu da bizi makam kavramına ve makam kavramının tıbbi alandaki kullanımına getiriyor. Makam hemen tanımlanabilecek basit bir kavram değildir aslında. Özellikle Osmanlı-Türk müziğinde son derecede karmaşık bir olgudur. Bu karmaşıklık makamın yapısında yer alan unsurların çeşitliliği ile değişikliğinden kaynaklanır. Makam, müzikte belirli bir dizgiyi, melodiyi ve duygusal ifadeyi ifade eden bir yapıdır. Makamların dizileri, aralıkları eşit toplamı 53 koma olan sekiz sestten oluşur. Dizileri aynı olan makamlar birbirlerinden seyirlerine göre ayrılır. Bu yüzden makamda seyir çok önemlidir. Türk musikisinde diziler perdelerden oluşur ve 43 adet perde mevcuttur. Makamların karar sesleri, güçlüsü, yedeni, asma kararları ve bazen de ikinci güçlülükleri olur. Bu makamların farklılıkları da farklı hastalıkların tedavisini sağlamıştır. Osmanlı İmparatorluğu'nda müzik, sadece sanatsal bir ifade biçimi olarak değil, aynı zamanda tıp alanında da önemli bir rol oynuyordu. Müzik, Osmanlı toplumunda ruhsal ve fiziksel sağlık üzerinde derin etkileri olduğuna inanılıyordu. Tıp alanında, müziğin şifa gücü ve iyileştirici etkileri üzerine yapılan çalışmalar ve uygulamalar dikkat çekiciydi. Özellikle müzik terapisi, tıbbi tedavi süreçlerinde kullanılarak hastaların ruhsal denge ve iyileşmesine katkı sağlama amacıyla kullanılmıştır. Osmanlı müziğinde kullanılan farklı makamlar, belirli duygusal durumları ifade etmek veya dinleyici üzerinde belirli etkiler yaratmak için kullanılırdı. Her makamın kendine özgü bir ruh hali ve etkisi olduğuna inanılır ve bu makamların kullanımı, müzikte terapötik bir amaçla kullanılmıştır. Bazı makamların sakinleştirici, rahatlatıcı etkileri olduğuna inanılırken bazıları enerji verici veya canlandırıcı olarak kullanılmıştır. Örneğin Râst makamı, felce iyi gelir. Irak makamı, ateşli hastalıklara, akıl hastalıklarına, çarpıntıya ve ödeme iyi gelirken İsfahan makamı, zekâ, akıl, bellek ve düşünme gücünü artırır. Bu tür şifahanelerde hastanelerde- on kişiden oluşan bir müzik topluluğu vardır. Bu topluluk haftada üç gün olacak şekilde hastalara konser vermektedir fakat müzikleri her hastalığa göre farklı bir şekilde söylemektedirler.

Bu makamların kullanımı, tıp alanında müzik terapisinin gelişmesine katkı sağlamıştır. Osmanlı toplumunda müziğin tıp alanındaki bu rolü, günümüzde de müzik

terapisi uygulamalarının temelini oluşturan önemli bir geçmişe sahiptir. Bu bağlamda, makamların duygusal ve ruhsal sağlık üzerindeki etkileri üzerine yapılan gözlemler, müziğin tıp alanında kullanımını şekillendirmiştir.

1.3. Edirne Sultan II. Bayezid Darüşşifası ve Tarihi

Arapça kökenli darü's-şifa sözcüğü “şifa evi/sağlık evi” anlamına gelmektedir. Darüşşifa yerine şifahane, bimarhane (hasta evi), bimaristan (hasta yurdu), maristan sözcükleri kullanılabilir. Bu darüşşifalar Abbasiler döneminden başlamış, gelişmiş ve Büyük Selçuklu Devleti zamanında önem kazanmıştır, Osmanlı Devleti de bu anlayışı devam ettirmiştir. Osmanlı Devleti’nde 1400- 1621 yılları arasında sekiz darüşşifa hizmet vermiştir. Bunların beşi İstanbul’dadır, bunlar Süleymaniye, Haseki, Toptaşı, Fatih ve Sultan Ahmet Darüşşifalarıdır. Kalan üçü ise biri Bursa’da, ikisi Edirne’de bulunmaktadır. Bursa’da Yıldırım Külliyesinin içinde bulunan I. Beyazıt/Yıldırım Darüşşifası ilk Osmanlı darüşşifasıdır (1400). Edirne’de II. Beyazıt Darüşşifası (1488) ve Manisa’da ise Hafsa Sultan Darüşşifası bulunmaktadır (1539). Bursa, Edirne ve İstanbul gibi Osmanlı Devleti’nin başkent şehirlerinde bu darüşşifaların beşi padişahlar, ikisi valide sultanlar biri de padişah eşi tarafından yaptırılmıştır. Osmanlı Devleti zamanla toprak kaybettikçe darüşşifaların gelirlerini sağlayan vakıf mülklerinin bir bölümü sınır dışında kalmıştır. Bir kısmı başkalarının eline geçerken diğer kısımları mevcutların gelirleri düzenli olarak takip edilmeyince; bimarhane adını alıp akıl hastaları için sadece akıl ve ruh hastalığı hastanelerine dönüşmüşlerdir. Günümüze kadar ulaşan 4 tane Osmanlı darüşşifası kalmıştır: Süleymaniye, Haseki, Toptaşı ve II.Bayezid Darüşşifası. Sultan II. Bayezid Külliyesi’nin kurucusu Fatih Sultan Mehmet’in oğlu ve 13. Osmanlı Padişahı II.Bayezid’dir ve darüşşifa da adını buradan almaktadır. Sultan II. Bayezid Külliyesi’nin temeli 1484 yılında bizzat Sultan II.Bayezid tarafından Akkirman seferinden elde edilen ganimet gelirleri atılmış, dönemin şartlarıyla 4 yıl gibi kısa sürede bitirilerek 1488 yılında hizmete açılmıştır. Sultan II. Bayezid Külliyesi döneminin en önemli, sağlık, sosyal, eğitim ve dini kurumlarından biri olmuştur. Çünkü külliye; hastane, tıp medresesi, cami, misafirhane, imaret, hamam ve köprü gibi çok sayıda birimden oluşur hem de çok amaçlı düşünülen bu kompleks dönemin sosyal devlet anlayışını da yansıtır. Külliyesinin medresesi, Medrese-i Etibba adında bir tıp medresesi kurmuş ve bu Osmanlı döneminin en önemli tıp okullarından biri olmuştur çünkü külliyesinin medresesi hastaneye hekim yetiştirirdi, hatta önem rütbesi açısından Osman-

lının üst derecesi sayılan altmışlık medreseler arasında yer alırdı. Bu bölümlerdeki uygulama günümüzün Tıp Fakültelerine yani eğitim ve uygulama hastanelerine ışık tutmaktadır. Buradan teorik bilgiler alan öğrenciler, uygulama yeri olan hastanede uzman doktorların yanında hekim olarak yetişirlerdi. Tıp Medresesi’nde eğitim gören öğrenciler darüşşifada eğitimlerini usta çırak ilişkisi ile tamamlarlardı. Darüşşifa, az personelle çok hizmet vermeyi amaçlayan merkezi bir hastane olması ve bu alandaki ihtiyaçlarının ayrıntılı bir şekilde düşünülüp planlanmış olması açısından dünyada ilktir, benzerleri batıda 200 yıl sonra yapılmaya başlanmıştır. Osmanlı coğrafyası ve nüfusu dikkate alındığında, bu darüşşifaların halka sağlık yardımı için değil, hayır düşüncesi ön planda tutularak, adını geleceğe taşımak amacıyla yaptırıldığı düşünülür. Aslında külliyesinin kuruluşundaki esas amaç aslında Osmanlı Devletini ikinci başkenti olan Edirne’yi bir darüşşifaya (hastaneye) kavuşturmak, aynı zamanda İstanbul’daki Fatih külliyesinden sonra Edirne’de de bir külliye oluşturma ihtiyacıdır. Külliye, 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı’na kadar ara vermeden 400 yıl boyunca her türlü hastayı kabul edip ve ücretsiz tedavi ve yiyecek-içecek hizmeti vermekteydi. Ücretsiz tedavi sadece darüşşifadakilere değil aynı zamanda da haftada iki gün de şehirdeki hastalara parasız ilaç dağıtılırdı. Aslında o dönemlerde iyi durumda olan ailelerin hastaları, evlerinde tedavi edilirdi. Darüşşifalar ise kimsesizler, yoksullarla evlerinden uzakta hasta olan yolcular ve tüccarlar için kullanılırdı, evde bakılamayacak derecedeki akıl hastaları da darüşşifalara yatırılırdı. Fakat Osmanlı - Rus Savaşı’nda Edirne işgale uğradığı içindeki hastalar İstanbul’a gönderilmiştir.1896 yılında şifahane onarım gördü ve sadece akıl ve ruh sağlığı bölümü kullanılmaya başlandı. Hastane polivalan yani çok yönlü hastalar için kurulmuştur aslında çünkü burada hem fiziksel anlamda hem de ruhsal anlamda hastalar kalırdı. Medrese son dönemlerini askeri cezaevi olarak kullanmıştır. 1980 öncesi ise erkek öğrenci yurdu olmuş ve bu dönemde epeyce tahrip edilmiştir. Bir ara boşaltılıp tekrar kullanılırken en sonunda ise Balkan Harbi sırasında kapanarak harap olmaya terk edilmiştir. Son olarak 1916’ya kadar hizmet vermeyi sürdürerek, Cumhuriyet döneminde yeniden restorasyonuna başlanmış olsa da tekrar hizmet vermemiştir.

Günümüzde hala Edirne’de bulunan Trakya Üniversitesi Sultan II.Bayezid Külliyesi Sağlık Müzesi, son yıllarda ülkemizin en çok ilgisini çeken müzelerinden biri haline gelmiş. Selimiye Camii’nin ardından Edirne’de en çok ziyaret edilen ikinci mekân olmuştur, hatta 2018 yılında toplam 270 bin 669 kişi tarafından ziyaret edilmiştir. 2004 yılında kazanılan ve ülkemizde bu ödülü almış iki

müzeden biri olma başarısına sahip Avrupa Konseyi Avrupa Müze Ödülü³ ve 2007 yılında Avrupa Kültür Mirası-Mükemmeliyet Kulübü En İyi Sunum Ödülü gibi uluslararası ödüllerle adını hem yurt içi hem de yurt dışına duyurmuştur. Birçok Selçuklu ve Osmanlı darüşşifası bir şekilde günümüze kadar ulaşmıştır; fakat geçmişi, aslına uygun bir şekilde günümüze taşıyan bir müzeye çevirerek tüm dünyaya sergileyen tek darüşşifa Edirne'deki Sultan II. Bayezid Darüşşifası'dır. Bu özelliğine sahip olması tıp tarihimizin önemine ayrı bir ışık tutmaktadır. Adını sadece ödüllerle değil aynı zamanda da mimarisi ile duyuran bu müze, hastane mimarisi açısından sonradan Avrupa ve Amerika'da örnek olarak alınmıştır. Örneğin 1884'de Greneviç'de yaptırılan Müller hastanesi ve 1888'de Amerika'da ki Philadelphia hastanelerinde aynı model kullanılmıştır. Edirne Darüşşifasının kurtarılmaya çalışılmasının tarihi çok daha eskiye dayanır. 1984 yılında Vakıflar Genel Müdürlüğü, külliye'nin cami hariç diğer bölümlerini Trakya Üniversitesi'ne kurtarılması amacıyla vermeden önce İstanbul Ruh Hastalarını Readaptasyon Derneği ve 1970'li dönemin Edirne sağlık müdürü çalışmalara büyük destek vermiştir. 1984 yılında ise Trakya Üniversitesi tarafından tıp tarihimizin bu önemli yapısını kurtarma girişimleri başlatılmış ve bu uzun yıllar boyunca devam etmiştir. Trakya Üniversitesi gerekli restorasyonları yaptıktan sonra bir süre darüşşifanın ve medresenin bazı alanları eğitim alanı olarak kullanılmıştır. Sağlık Müzesi ismi ile kurulan ve dönemine has özelliklerle canlandırılmış olan bu darüşşifa daha sonra 2008 yılında, 15. yüzyılının tıp eğitimini sergileyen bir bölümünü müze olarak hizmete açılmıştır. 15.yüzyıldaki tıp medresesi, yataklı tedavi bölümü ve ders ortamı cansız mankenlerle yeniden canlandırılmış ve dönemin tıp eğitiminin bilinmeyen yönlerini öne çıkarmıştır ve bizlere o dönemi, ayıntıları, tasarımı, kullanılışı, işletmesini, Osmanlı kültürünü, hastaları ve tedavileri gösterilmeye çalışılmıştır. Müzede hekimliğin gelişmesi ve değişik sağlık hizmetleri hakkında geniş bilgiler içerir. Bu bölümde ziyaretçiler, tıp eğitiminin tarihinde bir zaman yolculuğuna çıkarılır. Ek olarak eskiden bu medresede okutulan ve birçoğu Sultan II.Bayezid tarafından bağışlanmış tıp kitapları günümüze kadar ulaşmıştır. Dönemin hekimliğini anlatan 37 adet kitap şu an hala Selimiye El Yazması Eserler Kütüphanesi'nde koruma altındadır. Darüşşifanın kuruluşunun ilk yıllarında kadrolarında 1 başhekim (baştabip), 2 hekim (tabip), 2 cerrah, 2 göz hekimi ve 2 eczacı bulunur. Toplam personel sayısı 21 olurken hastanenin yatak sayısının 32 olduğu düşünülüyor. Medresede ise 18 öğrenci okur. Medrese hizmetlileri, Medrese hocası ya da diğer ismi ile Müderris (medreselerde ya da camilerde ders veren kimse), Müderris yardımcısı, muidl, Hafız-ı Kütüp

(kitapları koruyan ya da muhafaza eden kimse), Bevvap (kütümdar sarayının kapılarını bekleyen görevlinin ünvanı), Ferraş (medrese ya da camilerde temizlik ile uğraşan kimse) gibi görevlilere ek olarak gassal (ölüleri yıkayan kimse), hadimler (rehberlik eden ya da hizmet eden kimse) de vardır. Herkese uğraştıkları görevlere göre vakfın bütçesinden maaş gibi günlük akçeler verilir. Başhekime günde 30, diğer hekimlere ise günde 15'er akçe ödenirdi. Müderrislere bazı kaynaklarda 50 bazılarında göre de 60 akçe verilir, yardımcısı 7'şer akçe alır. Talebeler günde 2 akçe almaktadır. Kalan çalışanlara yapılan günlük ödemeler ise kehhâl ve cerrahlar 7 akçe, katip 4 akçe, hizmetliler, ferraş, gasal, bevvap ve hadim 3'er akçe kazanmaktadır. Bu hastanenin önemli özelliklerinden bir tanesi hastalarına müzik ile tedavi sunmasıdır. İbni Sina'dan Farabi'ye ve Selçuklulardan Osmanlılara uzanan köklü bir müzik terapisi anlayışı, hem fiziksel hem de ruhsal hastalıkların tedavisinde başarı ile uygulanmıştır. Sadece müzik ve makamlardan değil, tedavide aynı zamanda da yemeklerden, su sesi ve güzel kokulardan da yararlanır, mekan ve mimarisi müzikle tedavinin en önemli unsuru olmuştur aslında. Örneğin darüşşifada bulunan büyük kubbenin altındaki şadırvandan fışkıran suların kubbeye kadar yükselip o yükseklikten düşen suyun çıkardığı su melodisi hastaları duygusal olarak huzura kavuşturduğu düşünülür. İnceleme yapan doktorlar tarafından Türk müziğinin bazı makamlarının bazı hastaların tedavisinde "Müzikal kodeks" diye de bilinen özel bir iyileştirici etkisi olduğu görülmüş. Hatta günümüzde özellikle Amerika'da "Müzik kodeksi" üzerinde araştırmalar yapılmaya başlanmıştır. Ancak günümüzde önemli bir araştırma konusu olan bu yöntemle Osmanlı'da hasta tedavisi yapılırken, o dönemde bazı ülkelerde akıl ve ruh hastalıklarına sahip olan insanların içinde ruhani varlıklar olduğu inanılmış ve yakılmışlardır.

Külliyede yer alan binalar topluluğunun mimarı Mimar Hayrettin'dir. Hayrettin darüşşifayı, iki avlu ve şifane olmak üzere toplam üç bölüm olarak tasarlamıştır. Birinci avluda, poliklinikler yani göz mütehasşısı (uzmanı), cerrah, nöbetçi odaları, kiler, özel diyet mutfak, bekçi odaları, akıl hastaları tecrit odası, ilaç olarak kullanılan şurupların pişirildiği mutfak ve personel odaları bulunurdu. İkinci avluda 4 oda ve 2 sofa bulunur. Geçmişte odalardan ikisi ilaç deposu ve eczane olarak, diğer ikisi de üst düzey personelin kullanımına bırakılmıştır. Şifane bölümü, hastanenin yataklı kısmıdır. Bu bölüm 6 kışık oda ile 5 açık sofadan oluşmaktadır. Sofalardan 4'ü yazlık yatak odası biri de müzik sahnesidir. Odalar ve sahne büyük ve yüksek bir kubbeye örtülü şadırvanlı bir salon etrafında çevrelenmiştir. Odaların dış bahçeye, iç salona açılan pencereleri vardır. Ortadaki büyük kubbenin

tepesindeki fenerden gelen ışık iç mekânı aydınlatır ve havayı, pis kokuları dışarı atar. Bir merkez çevresinde toplanmış hasta odaları az personelle hizmet verilmesini sağlar. Personel tüm odaları kolaylıkla gözetleyebilir ve gereğince acil olan hastaların yardımına koşarlar. Bu bölümün yapısında akustik sistemi de oldukça hassastır, müzikle tedavi açısından hastalara avantaj sağlar. Dârüşşifânın mimari bakımından en ilgi çekici kısmı üçüncü bölümüdür. Burası altıgen bir plana göre düzenlenmiş olup ortada bulunan yine altıgen sofaya altı eyvan açılır. Bunlardan dördünün içlerinde oturma sekileri vardır. Orta sofa veya mekân ise üstü aydınlık fenerli büyük bir kubbe ile örtülü bir kapalı avlu karakterindedir. Eyvanların aralarında kubbelerle örtülü, girişleri ustalıklı biçimde ayarlanmış ocaklı hücreler vardır. Orta sofanın güneyindeki eyvanın iki tarafında bulunan ve ancak eyvandan geçilen birer hücreden sonra tam ortada dışarı çıkıntı teşkil eden beş cepheli, bol pencereli bir bölüm görülür. Bazıları buranın namaz yeri olduğunu ileri sürmüşler, bazıları ise Evliya Çelebi'nin bahsettiği çalgıcıların bu çıkıntıda yer aldıklarını iddia etmişlerdir. Beyazıt Külliyesi'nin dârüşşifâsı, Türk hastane mimarisinin başka bir benzeri olmayan çok değerli bir eserdir.

Tıp Medresesi, Darüşşifânın doğu ucuna bitişik olarak yaptırılmıştır. 18 öğrenci odası, bir dersane, uygulamalı eğitim odası, bekçi odası, müderris odası, kütüphane ve bunların açıldığı bir orta avludan oluşur. Öğrencilerin her birinin ayrı odası vardır. Odaları dikkârdörtken bir iç avlunun 3 yanını çevreler. Dersane genel giriş kapısının karşı cephesindedir. Dersaneyi örten kubbe, öbür odalarından daha geniş ve yüksektir. Dârüşşifânın dikkârdörtgen biçimindeki ilk avlusunun bir tarafında sütunlu bir revakın gerisinde ocaklı ve kubbelerle örtülü altı hücre sıralanır. En başta helâlar vardır. Hemen dışında bir de kuyu bulunan ve ne işe yaradığı tam olarak kestirilemeyen bu bölüm bazılarına göre çamaşırhane, mutfak ve erzak ambarıdır. Yanında bir kuyu bulunması bu tahmini destekler. Avlunun ortasındaki şadırvanın şimdi yalnızca temeli kalmıştır. Tabhane birimi, camiin sağ ve sol beden duvarlarına bitişik, 4'lerden 8 odadan oluşur. Buradan nekahat dönemindeki (hastanın iyileşmesi için geçen süreye denir) hastalar, yolcular, işsizler, yolcu ve konuklar ücretsiz olarak yararlanırlar. İyileşirken dinlenip, iyileştiklerinde ise yola çıkacak kadar iyi olduklarında ayrılabilirler. Edirne Sultan II.Bayezid Darüşşifasında kullanılan tıbbi malzemeler ve ilaçlar günümüzde kullanılanlardan farklıdır, tıpkı kullanılan tedavi yöntemlerinin farklı olması gibi. Hekimler, cerrahlar, kehhaller (göz hekimleri) kendi hastalarının ilaçlarını hazırlarlardı, eczacılık mesleği yoktur. Darüşşifalarda değişik ünvanlar taşıyan

ilaç hazırlayanlar vardı. O yüzden firenk şekeri, Nebat şekeri, bal, hindistan cevizi, misk, beyaz amber, hanzal, katur, gül suyu, ferruç (tavuk pilici), kurugul, nar, sefercel, limon suyu, revganı telh (don yağı), şırnıgal, badem yağı, defne yağı gibi doğal olan malzemeler kullanılır.

Bunların yanı sıra kokularla tedavi yöntemlerinin olması dönemin doktorlarını deveboynu, müşkü rumi, yasemin, gülnesrin, şebboy, karanfil, reyhan, lale, sümbül gibi güzel kokulu bitkiler de kullanmaya itmiştir. Fakat Edirne Sultan II.Bayezid Darüşşifası sadece fiziksel anlamda hasta olanlara değil, aynı zamanda da akıl ve ruh sağlığı hastalarına da baktığı için bazı hastalar tedavi için verilen çiçekleri yer ya da çiğnerlermiş. Tıbbi malzeme olarak ise kase, kavanoz, şişe, nimten (kısa gömlek), pamuk, futa (hizmetçiler için önlüktür), gecelik entari, örtü kullanılır, malzeme çeşitliliği açısından kısıtlıdır. Son olarak tıbbi bitkiler için başlıca kaynak Dioskorides'in De Materia Medica kitabıydı, bu eser beş yüzden fazla bitkinin tıbbi kullanımlarını anlatmıştır.

1.4. Ülkemizin Günümüzde Müzikle Terapisi

Günümüzde birçok Avrupa ülkesi ve Amerika'da uygulanan müzikle tedavi yöntemi, temeli uzun yıllara dayanan ve ülkemizde de birçok yerde yaygın olarak yapılmaktadır. Nöroloji, kardiyooloji, onkoloji, psikiyatri gibi klinik alanlarda ve özel ihtiyacı bulunan kişilerin tedavisi olarak kullanılabilir. Bu alanların yanı sıra, özel gereksinimi olan kişiler ve alkol-madde bağımlılığı olan bireylerin tedavisi için de müzik terapi önemli bir yere sahiptir. Tedavi ile yetişkinlerin yanı sıra çocuklarda da oldukça başarılı sonuçlar elde edilmiştir ve gelişimi olumlu yönde artmaya devam ediyordur. Bu uygulamanın ismi Nöromüzikolojidir. Nöromüzikoloji, bilimsel tekniklere ve metodolojiye dayalı bir araştırma alanıdır fakat aslında kökleri, müziğin zihin ve vücut üzerinde tedavi edici gibi daha birçok etkiye sahip olduğuna inanan eski toplumların geleneksel kültürel inançlarına dayanır. Özetle, eski inançlara dayanan ve müzikle sinir sisteminin arasındaki ilişkiyi araştıran yeni bir bilim dalıdır. Araştırma konusu, müziğin beyini nasıl etkilediği, hangi bölümleri nasıl etkiler ve tetikler gibi sorulara cevap aramaktadır. Bu geleneksel kültürel inançlar kavramın modern analitik yöntemlerle araştırılması günümüzde nöromüzikoloji alanının gelişmesine sebep olmuştur ve araştırmacılar davranış sorunlarını tedavi etme ve sosyal öğrenmeyi kolaylaştırma gibi girişimleri de müzikle terapiye dahil etmişlerdir. Beyin fonksiyonlarını araştırma yöntemlerindeki teknolojik gelişmeler ve aletler (yaygın olarak halk içinde bilinenler Manyetik

Rezonans Görüntüleme (MRI/MRG), Bilgisayarlı Tomografi ler teorik eğitimin yanı sıra simülasyonlar ile terapist-danışman ilişkisi ile ilgili de uygulamalar ve ses aktiviteleri içerir. Tedavi genellikle Pasif müzik terapi (kişiyse sesler ya da müzik dinletildiği yöntemdir, anksiyete gibi sorunların azaltılması amaçlanmaktadır) ve aktif müzik terapisi (kişinin kendisinin müzik yapılmasının istendiği yöntemdir, böylelikle bilişsel ve motor kabiliyetinde tedavi sağlanabilir) olarak ikiye ayrılır. Genellikle terapide kullanılması gereken müzik basit, saf ve otantik olmalıdır. Terapi için seçilen müzik türü Orta Asya Müziği gibi (Pentatonik) saf, tek sesli ve her milletin saf, özgün, sade özellikteki otantik müzikleri kullanılmalıdır. Bilhassa kültürümüzdeki Türk mûsikîsi sazları ile yapılan terapilerde (re-bab, ud, ney, kudüm, tambura vb.) çok başarılı sonuçlar elde edilmiştir. Bu anlamda tasavvuf müziği müzik terapide oldukça yararlıdır. Bu da bizi Edirne'deki Edirne Sultan II.Bayezid Darüşşifasına götürür ve orada uzun yıllar boyunca kullanılmış tıp yöntemlerini günümüzü nasıl bu kadar olumlu etkilediğinin kanıtı olarak karşımıza çıkar. Böylelikle geçmişten günümüze uzanan bir perspektifi sunarak ve geleneksel mirasın etkilerini anlatarak bir köprü kurmayı ve tarihsel ve bilimsel anlamda tıp dünyasındaki yerini vurgulayabiliriz.

Rezonans Görüntüleme (MRI/MRG), Bilgisayarlı Tomografi ler teorik eğitimin yanı sıra simülasyonlar ile terapist-danışman ilişkisi ile ilgili de uygulamalar ve ses aktiviteleri içerir. Tedavi genellikle Pasif müzik terapi (kişiyse sesler ya da müzik dinletildiği yöntemdir, anksiyete gibi sorunların azaltılması amaçlanmaktadır) ve aktif müzik terapisi (kişinin kendisinin müzik yapılmasının istendiği yöntemdir, böylelikle bilişsel ve motor kabiliyetinde tedavi sağlanabilir) olarak ikiye ayrılır. Genellikle terapide kullanılması gereken müzik basit, saf ve otantik olmalıdır. Terapi için seçilen müzik türü Orta Asya Müziği gibi (Pentatonik) saf, tek sesli ve her milletin saf, özgün, sade özellikteki otantik müzikleri kullanılmalıdır. Bilhassa kültürümüzdeki Türk mûsikîsi sazları ile yapılan terapilerde (re-bab, ud, ney, kudüm, tambura vb.) çok başarılı sonuçlar elde edilmiştir. Bu anlamda tasavvuf müziği müzik terapide oldukça yararlıdır. Bu da bizi Edirne'deki Edirne Sultan II.Bayezid Darüşşifasına götürür ve orada uzun yıllar boyunca kullanılmış tıp yöntemlerini günümüzü nasıl bu kadar olumlu etkilediğinin kanıtı olarak karşımıza çıkar. Böylelikle geçmişten günümüze uzanan bir perspektifi sunarak ve geleneksel mirasın etkilerini anlatarak bir köprü kurmayı ve tarihsel ve bilimsel anlamda tıp dünyasındaki yerini vurgulayabiliriz.

Filozof Susanne Langer'a göre müzik kelimelerden önce vardı ve Langer'ın kendi ifadesiyle, "Kelimelerin belirsiz olduğu yerde müzik açığa çıkar ve çağrışımsal anlambilimin en gelişmiş türü müziktir.". O yüzden günümüzde artık müzikle akıl ve ruh sağlığı arasında da bir ilişki olduğu tespit edilmiştir ve bu bulgu, bizi yine en başa yani insanlığın ilk evrelerinde yoğun duygusal deneyimleri ifade etmeye yetmeyen sınırlı dil yerine, müziğin kullanıldığı döneme götürebilir. Trimble ve Hesdorffer'in makalesine göre müzik, insanlığın evrimsel gelişimine yerleşmiş olan duygularda ve harekette belirgin değişikliklere yönlendirir. Bu çağrışımlar bize, müziğin beyni uyarmanın bir yolu olarak görülmesi gerektiğini anlatıyor. Başka bir makalede, University College London, Nöroloji Enstitüsü'nden Michael Trimble ve New York Columbia University Epidemology Bölümünden Dale Hesdorffer'in BJPsych'te6 yayımlandığına göre, müzik belirli beyin devrelerine erişebiliyor ve bunları uyarabiliyor. Böylelikle, müziğin bir terapi yöntemi olmasının yanı sıra, nöromüzikoloji araştırmaları sayesinde, insan beyni ve insanın kökeni hakkında daha fazla bilgi edinebiliriz. Günümüzde bireylerin zihinsel anlamda sorunlarının arttığı gözlemlenmiştir. Sosyal hayatın karmaşıklaşması zihinsel sorunları da farklılaştırmıştır. O yüzden de tedavi yöntemleri yeni bir boyut kazanmaya başlamıştır. Yan etkisi ve maliyetsiz olması kullanımı artırması ile birlikte hastaların fiziksel, psikolojik, sosyal, duygusal ve manevi açıdan iyileşmesinde olumlu etkiler gözlenmiştir. Müzik, bireylerde fizyolojik ve psikolojik etki bakımından olumlu cevaplara neden olduğu için mükemmel bir uyaran olarak sayılır. Artık müzik ile nörobilim iç içe ve disiplinler arası çalışıyordur. Günümüzde müzik terapisti, temelde hastanın sağlığının düzelmesine motor beceriler, kognitif fonksiyonlar, duygusal gelişim, sosyal ve davranışsal yetenekler, yaşam kalitesi gibi alanlarda doğaçlama, şarkı söyleme, şarkı yazma, müzik dinleme, melodi, armoni, melodi ve başka sesler ile uyarma yöntemlerini deneyerek hedeflerine ulaşma amaçlamışlardır. Ülkemizde müzik terapisti olabilecek kişiler, Sağlık Bakanlığı Geleneksel ve Tamamlayıcı Tıp Uygulamaları Daire Başkanlığı tarafından belirlenen eğitimleri tamamlamış doktorlar, sağlık çalışanları, müzisyenler, müzik öğretmenleri ve bu alanda araştırma yapan akademisyenlerdir. Eğitim-

2. Metodoloji

2.1. Müze Ziyareti

Bu araştırma kapsamında, Edirne Sultan II.Bayezid Darüşşifası tıbbi müzik ile tedavilerini içerdiği için geçmişe dair bilgi edinmek, birbirlerinin ilişkisinin anlaşılması amacıyla doldurulan formlarla insanların duygularını desteklemek için çeşitli yöntemler kullanılmıştır. Bu yöntemlerden biri uygulamaların somut örneğini sunan ve bize ilk elden deneyimleme fırsatı tanıyan müzelerin ziyaretini yapmaktır, böylelikle müze ziyaretleri ile tıbbi geçmişimize ışık tutabiliriz. Çünkü belirli bir konunun gerçek dünya koşullarında nasıl işlediğini anlamak, nesnel veriler toplamak ve doğrudan deneyim elde etmek araştırmamız için oldukça önemlidir. Bu doğrultuda, Edirne Sultan II.Bayezid Darüşşifası müze ziyareti gerçekleştirilerek tıbbi eserler, maketler ve müzik aletleri (kabak, kemane, kanun, tanbur, rûbab, ud gibi) incelenmiştir. Müzelerde sergilenen materyallerin görsel ve dokunsal öğeleri, tıbbi geçmişin somut birer parçası olarak, araştırmanın temel dayanak noktalarından birini oluşturmuştur. Bu yöntem, tıbbi geçmişin detaylı bir şekilde anlaşılması ve araştırma verilerinin belgelenme ve yorumlama açısından oldukça önemli bir rol oynamıştır.

2.2. Saha Çalışması

Araştırmanın diğer yöntemlerinden biri de saha çalışmasına katılmaktır. Farklı dönemlere ait müziklerin seslendirildiği sanatsal etkinliğe katılım sağladık ve bu müziklerin insanlar üzerindeki etkileri, Osmanlı müziğini, çalınan müzik aletlerini ve geleneksel müziğin günümüzdeki hali gözlemlenmiştir. Gittiğimiz sanatsal etkinliğin adı, Fırat Tanış adlı sanatçının “Gelin Tanış Olalım”¹ isimli oyunudur. Bu oyunu izleme amacımız Osmanlı müziğinin izleyiciler üzerindeki etkisini görüp Osmanlı müziğinin nasıl bir sanat olduğunu gözlemledik. Sonrasında ise Edirne Sultan II.Bayezid Darüşşifası müzesine gittiğimizde müzede çalınan ve özellikle seçilen müzikleri dinleyerek o müziklerin üzerimizde yarattığı duyguları birebir deneyimledik, EK 3’teki odaya girdiğimizde ilk dikkatimizi çeken şey ortadaki büyük şadırvan ve duyulan müzik oluyor. Oradayken duyduğumuz müzik, müzikle tedavide kullanılan müziklerden biri ve odadaki akustik ortamla beraber biz de o müziğin sakinleştirici etkisini deneyimledik. Müziklerle terapinin nasıl yapıldığını maketlerle oraya gittiğimizde gözlemlene şansı elde ettik.

2.3. Anket Çalışması

Daha sonra okuldaki 38 arkadaşımın “Google Forms” üzerinden doldurduğu bir form oluşturarak müzikle tedavide kullanılan müziklerden birini seçtik ve katılımcılara dinlettirerek onlara bu müziğin neler hissettirdiğini ve daha önce Osmanlı’nın Edirne Sultan II.Bayezid Darüşşifası ve müzikle tedaviyi duyup duymadıklarını öğrenmek istedik. Bu verileri elde ederek Osmanlı tıp yöntemleri ve tıp geçmişi hakkında insanların farkındalığını öğrenmeyi amaçlayarak kullanılan müziklerin başka insanların üzerinde aynı etkiyi bırakıp bırakmadığını merak ettik. Elde edilen sonuçlara göre yüzde 73.7 kişi daha önce Edirne Sultan II.Bayezid Darüşşifasını ya da müzik ile yapılan tedavi yöntemlerini duymamış, geriye kalan sadece yüzde 26.3 kişi duymuştur. Bu da bizi insanların Edirne Sultan II.Bayezid Darüşşifası ve müzikle tedavi yöntemleri hakkında daha çok bilgilendirme çalışmalarının yapılması gerektiğini düşündürüyor. Yüzde 78.9 kişi sakinlik hissederken yüzde 47.4 huzur hissetmiştir. yüzde 7.9 kişi korku, yüzde 15.8 kişi heyecan, yüzde 26.3 kişi hüznün, yüzde 10.5 kişi sıkıntı, yüzde 15.8 kişi mutluluk, yüzde 55.3 kişi duygusal hissetmiştir. Kalanlar yüzde 18.4 kişi cesaret verici bulurken, yüzde 2.6 kişi duygu hissetmemektedir.

¹Donkişot Tiyatro Tarık Güvenç’in yapımcılığında sahneye taşınan “Gelin Tanış Olalım”, Semih Çelenk’in yazdığı, yönettiği ve Fırat Tanış’ın canlandırdığı ve hikâyeye türkülerin, deyişlerin eşlik ettiği türkölü bir müzikaldır.

Olumlu duyguların hissedilme oranının çok daha fazla olması, müzikle tedavi yönteminin aslında istenilen ve tedaviye daha uygun duyguları ortaya çıkardığını 8Donkişot Tiyatro Tarık Güvenç’in yapımcılığında sahneye taşınan “Gelin Tanış Olalım”, Semih Çelenk’in yazdığı, yönettiği ve Fırat Tanış’ın canlandırdığı ve hikâyeye türkülerin, deyişlerin eşlik ettiği türkölü bir müzikaldır. kanıtlar ve müzikle tedavinin iyi bir tedavi yöntemi olduğunu gösterir. Bu da bizi yöntemin başarılı ve amaca uygun olduğu için günümüzde daha çok kullanılması gerektiğini düşündürüyor. Son olarak yüzde 7,9 kişi dinlenen müziği sevmemişken yüzde 34.2 kişi dinlenen müziği sevmiştir. Sahada yapılan bu çalışmalar, geçmişte müziğin iyileştirici etkileri konusunda derinlemesine bir anlayış geliştirmek adına önemli veriler sunmuştur.

3. Bulgular

Müzikle tedavi birçok kaynakta karşımıza çıkmaktadır. Örneğin İbni Sina’nın (980-1070) “El Kanun Fi’t Tıb”² adlı eserinde müzikle tedavi için “ona (hastaya) en iyi musikiyi dinletmek” şeklinde sözleri onun müzikle tedavi hakkındaki görüşünü ortaya koyar. Daha sonra Şuuri Hasan Efendi (ö.1693) “Tadilü’l Emzice” adlı eserinde hastalıklar ve bunların tedavisinde müziğin kullanımı hakkında bilgiler vermektedir: “Musiki ilminin, diğer ilimlerde olduğu gibi tıp ilmiyle de ilişkisi olduğu aşikardır. Nabzın vuruşları makamlara ve usullere göredir. Nabız hareketlerinin her biri bir makama ve nağmeye uymaktadır.” der. Gevrekzâde Hafız Hasan Efendi (1727-1801) ise musiki risalesinde, büyük bir ihtimalle Şuuri Hasan Efendi’den aldığı bilgileri uygulamıştır. Belirtilen makamlarda Edirne Sultan II. Bayezid Darüşşifasında uygulanan makamlarla aynıdır.

3.1. Irmak Makamı

Edirne Sultan II. Bayezid Darüşşifasında uygulanan makamlara örnek olarak Irak makamı gösterebiliriz. Irak makamı ateşli hastalıklara ve akıl hastalarının tedavisinde kullanılır. Bunun dışında Irak makamı çarpıntıya ve ödeme iyi gelir.

3.2. Büzürg Makamı, Buselik Makamı ve Hüseyini Makamı

İç Hastalıklarla ilgili olan makamlara büzürg makamı örnek verilebilir. Büzürg makamı, fibrozit ve karın ağrısına iyi gelir, ayrıca zihni berraklaştırır ve çeşitli fobilere karşı iyi gelir. Diğer bir makam olan buselik makamı, fibrozit,

²El-Kanun fi’t-Tıb veya Latince ismiyle Canon medicinae, Batı’da Avicenna olarak da bilinen İbn-i Sina’nın 14 ciltlik tıp ansiklopedisidir.

baş ağrısı ve kan hastalıklarına iyi gelir. Buselik makamı dışında oldukça etkili olan hüseyini makamı, mide rahatsızlıkları, kalp ve akciğerlerdeki inflamasyona iyi gelir ve ateş düşürücü etkisi vardır.

3.3. Rast Makamı, Rehavi Makamı ve Neva Makamı

Râst makamı ise felce iyi gelir. Isfahan makamı: zekâ, akıl, bellek ve düşünme gücünü artırırken zirefkend makamı yüz felci, inme, lumbago, artralji ve kulunca iyi gelir. Son olarak rehavi makamı baş ağrılarını ve çarpıntıyı engellerken uşşak makamı, gut hastalığı ve uykusuzlukta etkilidir. Neva makamı: Bellek gücünü artırır, siyataljiye iyi gelir.

4. Sonuç ve Tartışma

Edirne Sultan II.Bayezid Darüşşifası, Osmanlı Devleti'nde tıp alanında önemli ve tıbbi açıdan öncü bir merkez olarak öne çıkmıştır. Bu merkezin tıp pratiği, o dönemde müzikle tedavi yöntemlerine ev sahipliği yapmış ve tıp pratiğinin önemli bir parçası olmuştur. Müziğin tıbbi bir araç olarak kullanılması, o dönemde yöntemlerinin çeşitliliğini göstermektedir. Eski tıp geleneğinde müziğin tedavi sürecine katkısı üzerine yapılan çalışmalar, günümüzdeki tıp pratiği ve psikoloji alanında hâlâ ilgi çekici bir konudur. Edirne Sultan II.Bayezid Darüşşifası'nın mirası, günümüz tıp dünyasında müziğin tedavi süreçlerindeki rolünü anlamamızı ve bu alanda ilerlememizi sağlamaktadır. Bu tarihî ilişki, geçmişteki medikal pratiklerin ve müzikle tedavinin önemini vurgulamaktadır. Bu çalışmada incelenen Edirne Sultan II.Bayezid Darüşşifasında müzikle tedavi, günümüzdeki tıp pratiğinde alternatif bir tedavi yöntemi olarak değerlendirilmektedir. Günümüzde yapılan araştırmalar, müziğin insan zihninde ve bedenindeki etkilerini daha derinlemesine anlamamızı sağlamıştır. Müziğin duygusal ve fiziksel sağlık üzerindeki olumlu etkileri, modern tıpta da giderek daha fazla kabul görmektedir. Bilimsel araştırmalar, müziğin insan beyni üzerindeki etkilerini derinlemesine incelemektedir ve bu alandaki keşifler giderek artarken beyin fonksiyonları üzerinde belirgin bir etkisinin olduğunu göstermektedir. Özellikle, müziğin duygusal durumları, stres seviyelerini ve ruh sağlığını olumlu yönde etkilediğine hatta fizyolojik tepkileri etkileme potansiyeli olduğuna dair kanıtlar mevcuttur. Müzik terapisi günümüzde psikiyatri, psikoloji, ve nöroloji gibi alanlarda da giderek daha fazla kabul görmektedir. Ruhsal bozuklukların tedavisinde destekleyici bir rol üstlenmektedir ve buna ek olarak, rehabilitasyon süreçlerinde kullanılan etkili bir yöntem olarak da

öne çıkmaktadır. Müzikle tedavi, sadece antik dönemlerle sınırlı kalmadığını, günümüzde de bilimsel bir dayanağı olan etkili bir terapi yöntemi olduğunu göstermektedir. Ayrıca geçmişten günümüze uzanan bir geleneğin, modern tıp pratiği içinde hâlâ varlığını sürdürdüğünün bir göstergesidir. Bu çalışma, Osmanlı tıp geleneğinin ve müzik terapisinin günümüzdeki tıp pratiği ve terapi yöntemleriyle olan ilişkisini açıklığa kavuşturmayı amaçlamıştır. Geçmişten bugüne uzanan bu perspektif, tarihsel ve kültürel açıdan köprüler kurarak tıp pratiği içinde bir bağlam sunarak, okuyuculara kapsamlı bir bakış sunmayı hedeflemiştir. Ancak, müzikle tedavi konusundaki bilimsel araştırmaların daha da genişletilmesi, güçlendirilmesi ve standartlaştırılması gerekmektedir. Bu alandaki veri tabanını güçlendirmek ve kapsama alanını genişletmek, müziğin tedavi süreçlerindeki spesifik etkilerini daha net anlamamıza olanak sağlayacaktır. Ayrıca, bu kadim geleneğin günümüz tıp uygulamalarına nasıl entegre edilebileceği üzerine daha fazla çalışma yapılması gerekmektedir. O yüzden bu çalışma, tıp tarihi ve müzik terapisi alanındaki araştırmalara katkı sağlamak amacıyla yapılmıştır. Edirne Sultan II.Bayezid Darüşşifası'nın tıp geleneği, günümüzdeki müzikle tedavi uygulamalarının tarihsel bir kökenini temsil etmekte ve gelecekteki araştırmalar için önemli bir temel oluşturmaktadır o yüzden de aslında Edirne Sultan II.Bayezid Darüşşifası'nın müzikle tedavi konusundaki geçmişi, günümüz tıp dünyasının bu alandaki gelişimine ışık tutmakta ve gelecekteki araştırmalara yön verme potansiyeline sahiptir. Bu geleneğin günümüzdeki tıp pratiği içinde nasıl entegre edilebileceği ve modern tedavi yöntemlerine nasıl katkı sağlayabileceği üzerine daha fazla çalışma yapılması gerekmektedir.

5. Kaynakça

- AKSOY, Bülent. "OSMANLI - TÜRK MUSİK-İSİNDE MAKAM KAVRAMI." www.turkishmusicportal.org.
- Doğan, Orhan. "Dünden Bugüne Türkiye'de Sosyal Psikiatri Uygulamaları." Anadolu Psikiyatri Dergisi, Şubat 2016.
- Edirne Sultan II. (n.d.). <https://www.ttb.org.tr/TD/TD47/darussifa.html>.
- Edirne Valiliği Bilgi İşlem Şube Müdürlüğü. "Sultan II. Bayezid Külliyesi Sağlık Müzesi." T.C. Edirne Valiliği Resmi Web Sitesi, www.edirne.gov.tr/sultan-ii-bayezid-kulliyesi-saglik-muzesi. Accessed 16 Jan. 2024.
- Erdal, Gülşen; Erbaş, İlknur. "Darüşşifas Where Music Therapy was Practiced During Anatolian Seljuks

- and Ottomans / Selçuklu ve Osmanlı Darüşşifalarında Müzikle Tedavi.” Tarih Kültür ve Sanat Araştırma Dergisi, Mart 2013.
6. Güzel Sanatlar Lisesi Türk ve Batı Müziği Tarihi Dersi Öğretim Programı. Ankara, 2016.
7. Haber, T. (2018, August 2). ”Kişiye özgü tedavinin ilk yöntemleri Edirne Darüşşifası’nda uygulandı.” TRTHaber. <https://www.trthaber.com/haber/kultur-sanat/kisiye-ozgu-tedavinin-ilk-yontemleri-edirne-darussifasinda-uygulandi-378227.html>.
8. Karaağaç, Burak. ”Arkeolojik Çağlarda Anadolu’da Müzik.” Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 2018.
9. Klinik, B. (2022, June 29). ”Müzik terapisi nedir? nasıl uygulanır?” Bulut Klinik. <https://bulutklinik.com/makale/muzik-terapisi-nedir-nasil-uygulanir>.
10. Müdürlüğü, E. V. B. İ. Ş. (n.d.). ”Sultan II. Bayezid Külliyesi Sağlık Müzesi.” Edirne Valiliği. <http://www.edirne.gov.tr/sultan-ii-bayezid-kuliyesi-saglik-muzesi>.
11. ”Müziğin şifa olduğu hastane: Edirne Darüşşifası.” (2022, January 18). Fikriyat Gazetesi. <https://www.fikriyat.com/galeri/tarih/osmanlinin-sifa-merkezi-edirne-darussifasi>.
12. ”Müziğin sinirbilimi: Nöromüzikoloji II.” (n.d.). Müziğin Sinirbilimi: Nöromüzikoloji II. <https://www.andante.com.tr/tr/10156/Muzigin-Sinirbilimi-Noromuzikoloji-ii>.
13. OKTAY, İbrahim. ”Edirne Sultan II.” www.ttb.org.tr/TD/TD47/darussifa.html.
14. Özbek, Hanefi. ”ANADOLU TIBBINDA MÜZİKLE TEDAVİ.” Anadolu Tıbbi Dergisi, Nisan 2022.
15. Özbek, Hanefi. ”ANADOLU TIBBINDA MÜZİKLE TEDAVİ.” Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi, 2011.
16. Sezen, Saide. ”Türklerde Müzikle Tedavi Merkezlerinin Günümüz Temsilcisi: Türk Musikisini Araştırma ve Tanıtma Grubu.” Motif Akademi Halk Bilim Dergisi, 2023.
17. Şengül, Enver. ”Kültür Tarihi İçinde Müzikle Tedavi ve Edirne Sultan II. Bayezid Darüşşifası.” Dspace.trakya.edu.tr, 2008, dspace.trakya.edu.tr/xmlui/handle/trakya/779.
18. Tokaç, Murat Salim. ”XIX. YÜZYILA KADAR OSMANLI DÖNEMİ KENT MÜZİĞİNE, NAZARİYAT ve BESTECİLİK YÖNÜNDEKİ GELİŞMELERE GENEL BİR BAKIŞ.” Aralık 2018.
19. Yıldırım, Mustafa. ”Müzikle Tedavi: Tarihi, Gelişimi, Bağımlılıklarda Uygulanışı ve Türkiye’deki Müzik Terapi Uygulamaları.” Türk Akademik Araştırmalar Dergisi, 2021.
20. Zahmacıoğlu, O. (2022, April 3). ”Müzik terapi.” Müzik Terapi. <https://yeditepehastaneleri.com/saglik-rehberi/ruh-sagligi/muzik-terapi>.